

AJUNTAMENT DE SANT JOSEP DE SA TALAIA (2012): *Memòria de l'Any Vicent Serra i Orvay*. Sant Josep de sa Talaia: Balàfia Postals; Ajuntament de Sant Josep de sa Talaia, 112 p.

Aquest llibre és, bàsicament, un recull de les diverses conferències que s'impartiren per tal de recordar la figura d'un il·lustre eivissenc, el prevere josepí Vicent Serra i Orvay (1869-1952), el 2009, amb motiu de l'Any Vicent Serra i Orvay, declarat per l'Ajuntament de Sant Josep de sa Talaia (Eivissa). La publicació també inclou, però, altres continguts ben interessants des de molts de punts de vista.

El llibre s'obre amb una presentació del batle, i, a continuació, amb el logotip que acompanyà tots els actes commemoratius, obra del pintor eivissenc Josep Marí, que en fa una presentació manuscrita. Antonio-José Viñarás Domingo, coordinador de l'Any Vicent Serra i Orvay, fa una breu presentació biogràfica del personatge homenatjat.

Feta la presentació, el llibre conté una sèrie d'articles, base de les conferències corresponents, organitzats en tres blocs. El primer es dedica a la figura del mossènyer eivissenc i del seu temps; el segon, a la seua tasca com a astrònom i matemàtic; i el tercer, a la seua relació amb la llengua catalana, atès que Serra i Orvay participà en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906).

Obre el primer bloc l'article de Felip Cirer Costa, «Eivissa en el canvi de segle. El pas del segle XIX al XX», que serveix de contextualització del personatge en el seu temps. Així, parla de població i economia, d'algunes transformacions cap a la modernitat, de la indústria salinera, de les salines de Formentera, dels centres educatius i la cultura, i de l'emigració dels pitiusos cap a Amèrica, i conclou amb diverses notes relacionades amb Sant Josep de sa Talaia. En conjunt, un article que ens situa perfectament en l'Eivissa que li va tocar viure al mossèn.

El segon article d'aquest grup és «El molt il·lustre 'don' Vicent Serra i Orvay i la seua activitat sacerdotal», de Josep Marí Ribas 'Reiala', qui ressalta la faceta religiosa de l'homenatjat i en fa una breu però significativa semblança, sense deixar de banda la seua intensa activitat en la diòcesi eivissenca, i especialment el paper que hi jugà com a organitzador del primer sínode diocesà de 1929, i com a promotor i editor del *Catecisme de sa Doctrina Cristiana* (1930), escrit en català dialectal, mentre era administrador apostòlic de la diòcesi d'Eivissa el bisbe de Selmbria Salvi Huix i Miralpeix.

El tercer article d'aquest bloc inicial és d'Antonio-José Viñarás y Domingo: «Vicent Serra i Orvay y la iglesia pitiusa del primer tercio del siglo XX». Amb molt més detall que a l'article anterior, Viñarás analitza la situació de l'Església a les Pitiüses. Parteix de referències històriques i explica les vicissituds de la diòcesi ebusitana, des de la seua creació (1782), passant per la supressió (1851) i la seua vacant amb un administrador apostòlic (1928-1935), fins al seu restabliment (1949). Viñarás fa èmfasi en el període de l'administració apostòlica de Salvi Huix i en el posicionament d'aquest i del conjunt de l'Església pitiusa, totalment oposat a la constitució i al règim republicans. També dedica un apartat de l'article al clero pitius, aleshores ben nombros i influent, i al seminari conciliar, del qual Vicent Serra fou rector des de 1898 fins a 1952. Finalment l'autor se centra en les diverses manifestacions anticlericals que es produïren a les Pitiüses en els anys 30 del segle passat, reflex de tensions socials creixents.

Clou aquest primer bloc d'articles «Memòria de Mn. Vicent Serra i Orvay. Conversa amb Mn. Josep Planells Bonet», de Marià Torres Torres. Es tracta de la transcripció d'una conversa pública mantinguda amb Josep Planells (Sant Rafel de sa Creu 1928), canonge i escriptor que va conèixer i tractar personalment el sacerdot homenatjat mentre aquest era rector del seminari. En la conversa, Josep Planells dóna informació sobre la tasca de Serra i Orvay com a rector i com a docent, i del seu tracte amb els seminaristes. I parla, també, dels temps del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, i dels contactes amb Antoni Maria Alcover, Francesc de Borja Moll, Isidor Macabich, i del *Catecisme de sa Doctrina Cristiana*...

En conjunt, amb aquests quatre articles hom pot fer-se una idea prou exacta de la personalitat de Vicent Serra i del temps que li tocà viure.

El segon bloc es dedica a la faceta més científica del mossènyer josepí, amb tres articles. El primer, «Vicent Serra i Orvay, vocal de la Sociedad Astronómica de España y América, preocupado por el futuro de la tierra», de Carles de Torres i Valls, president d'aquesta societat. Serra i Orvay fou col·laborador habitual a la revista *Urania* en els anys 40 del segle passat. En els seus articles sempre mostrà la seua preocupació per la situació general dels asteroides d'òrbites controlades que presentaven risc de col·lisió amb el nostre planeta. Carles de Torres fa un repàs a la trajectòria de Vicent Serra com a articulista en temes astronòmics.

Els altres dos articles d'aquest bloc no tenen cap relació amb l'homenatjat; simplement li estan dedicats. En el primer, d'Azahar Monge Sánchez, «Les matemàtiques i la seua aplicació a la vida quotidiana», es glossen algunes de les possibilitats que ens ofereixen les ciències exactes en el món actual. En el segon, «Les véndes en l'actualitat: una nova/vella concepció del territori», el geògraf Josep Antoni Prats i Serra fa un repàs del poblament a les Pitiüses, i remarca les diferències entre l'Eivissa urbana i la rural, basada en el poblament dispers. Segons Prats, expliquen aquesta dispersió l'orografia, l'aigua, la inexistència de masses importants de població, les males comunicacions interiors i la inseguretat. Prats també assenyala que aquesta dispersió mai no ha impedit l'existència d'un teixit social. Analitza, a continuació, l'organització de l'espai a les Pitiüses (la casa, la vénda, el poble, l'illa) i les transformacions que s'han produït amb l'arribada del turisme, i finalitza amb una reivindicació, en tota regla, de les "véndes" —re-cuperades i renovades— en el sistema d'organització territorial d'Eivissa i Formentera.

Finalment, el tercer bloc d'articles —el que més pot interessar-nos ací— s'ocupa de Vicent Serra i Orvay i la llengua catalana. En el primer, «Perfils dels parlars d'Eivissa», el Dr. Joan Veny subratlla la importància de l'aportació de Vicent Serra a la lingüística catalana i remarca el seu paper com a dialectòleg i sociolingüista: primer, com a col·laborador d'Antoni Maria Alcover en el *Diccionari català-valencià-balear*; després, amb la seua comunicació en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906), redactada en la modalitat eivissenca i dividida en dues parts: *Apresiasi en què és tinguda a Eivissa la llengua pròpia i Ullada dalt dalt a algunes qüestions de gramàtica eivissenca*. Veny detalla les aportacions més significatives de tots dos escrits. A més, ressalta que Serra fou col·laborador de Griera en el *Butlletí de Dialectologia Catalana (BDLC)* (1917) i que edità el *Catecisme* ja esmentat (1930). Però Veny va més enllà i no s'atura en l'aportació de Vicent Serra. Després de deixar constància de la col·laboració dels josepins en l'*Atlas Lingüístic del Domini Català*, remarca la unitat de la llengua catalana i perfila l'eivissenc des del punt de vista dialectal: primer, en el conjunt del balear, amb elements compartits i diferències; després, amb les afinitats amb el valencià; finalment, amb matisacions semàntiques, variants geogràfiques i diacròniques, amb l'aportació forana i noves interpretacions etimològiques.

En el segon article d'aquest bloc final dedicat a la llengua, és el president de la Secció Filològica de l'IEC, l'eivissenc Isidor Marí, qui s'acosta a la figura de l'homenatjat amb el text «Vicent Serra i Orvay i la nostra llengua». Marí aprofundeix en l'impacte que va produir en Vicent Serra la conferència que impartí a Eivissa Antoni M. Alcover, el 12 d'abril de 1902, al Cercle Catòlic. És a partir d'aquell dia que un entusiasta Vicent Serra es va convertir en l'interlocutor privilegiat d'Alcover a Eivissa i en corresponsal de l'*Obra del Diccionari*. Isidor Marí també detalla la intervenció de Vicent Serra en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, amb la comunicació ja esmentada, i les nombroses referències a Serra en el *BDLC* i en les eixides filològiques d'Alcover, ja que el canonge Serra col·laborà habitualment amb

Alcover i Griera, però també amb el fonetista Pere Barnils. Fou Vicent Serra qui féu d'intermediari entre Alcover i Isidor Macabich, que esdevindria un altre eficaç col·laborador del *Diccionari*. Serra col·laborà, igualment, amb Baltasar Samper i Ramon Morey, en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, en el mes d'agost de 1928, quan aquests visitaren Eivissa i Formentera. Marí dona tota classe de detalls d'aquesta col·laboració, així com de l'edició del *Catecisme de sa Doctrina Cristiana*, al qual ja s'han referit altres autors.

El darrer article d'aquest bloc és «El camí que Vicent Serra i Orvay va encetar: els estudis lingüístics sobre l'eivissenc», de Roser Marí Tur. S'hi analitza el paper de Vicent Serra en els estudis sobre l'eivissenc, dels quals fou un precursor, però també es remarca la importància dels treballs d'Antoni M. Alcover, no sols pel que fa al *DCVB*, sinó també pel seu estudi *La flexió verbal dels dialectes catalans*, així com per les dades que contenen els *Quaderns de Camp* i el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*. Roser Marí repassa les importants aportacions a l'estudi de l'eivissenc fetes per Marià Villangómez Llobet i, més recentment, Joan Veny. El primer, sobretot, amb un *Curs d'iniciació a la llengua* que inclou un capítol titulat «La llengua dels eivissencs i formenterers». El segon, autor de l'estudi de conjunt més important sobre l'eivissenc: *Aproximació al dialecte eivissenc* (1999). Finalment, Marí Tur fa una relació comentada dels diversos estudis específics que s'han fet sobre aquest dialecte, en els apartats de fonètica, de morfologia nominal i verbal i de lèxic; i esmenta els projectes en curs actualment, en l'àmbit de diverses universitats (UB, UPF, UIB).

El llibre es complementa amb interessants fotografies d'època, procedents de l'Arxiu d'Imatge i So Municipal d'Eivissa (AISME), així com de diverses col·leccions particulars, i amb un reportatge gràfic dels actes de commemoració de l'Any Vicent Serra i Orvay realitzats al llarg de 2009.

En conjunt es tracta, doncs, d'un llibre ben interessant que ens acosta a la polifacètica personalitat de Vicent Serra i Orvay, un home que va dur a terme una tasca prou important en els inicis de l'estudi i el recobriment de l'ús públic del català a les Pitiüses.

Enric RIBES I MARÍ
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de les Illes Balears

BAGNO, Marcos (2012). *Gramática Pedagógica do Português Brasileiro*. São Paulo: Parábola, 1053 p.

La lingüística brasilera ha experimentat en les darreres dècades una progressió espectacular. Actualment el Brasil ens ofereix un volum considerable de treballs d'altíssima qualitat i des d'un ampli ventall de perspectives teòriques i de camps d'interès. Tanmateix, potser entre tota la feina feta caldria destacar dos àmbits: l'estudi descriptiu del portuguès i la sociolingüística. La gramàtica de Marcos Bagno objecte d'aquesta ressenya justament participa de tots dos.

Marcos Bagno és, de fet, un dels noms més coneguts d'aquesta interessantíssima fornada de lingüistes en actiu, perquè en molts sentits es podria considerar el cap més visible d'un corrent molt crític amb la tradició gramatical i molt especialment amb l'ensenyament del portuguès a l'escola brasilera. La seva esmolada ploma i la contundència i radicalitat amb què sol exposar les crítiques (sovint en mitjans d'àmplia difusió) n'han fet una personalitat extremament polèmica, que aconsegueix adhesions entusiastes i odis incondicionals. De fet, el seu treball s'ha centrat majoritàriament en el terreny de les ideologies i dels prejudicis lingüístics. Es tracta d'un lingüista combatiu, del tot allunyat del model d'acadèmic suposadament neutral. Bagno pren partit obertament, convençut que aquesta és l'única manera honesta de contribuir al coneixement.

La gramàtica pedagògica publicada recentment culmina sens dubte una etapa important en la seva producció acadèmica. El punt de partida és, com sempre, la necessitat de combatre la imposició d'un model de llengua portuguesa molt allunyat de la realitat lingüística brasilera utilitzat al llarg dels segles